

МЕХАНІЗМ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ВІДНОСИНАМИ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Шашко Вікторія Олександрівна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту,
Донбаська державна машинобудівна академія*

Сучасний етап розвитку соціально-економічних систем характеризується високим рівнем невизначеності, турбулентністю глобального середовища та трансформацією інституційних структур. Фінансово-економічні кризи, пандемії, воєнні конфлікти, кліматичні виклики та цифровізація змінюють традиційні механізми взаємодії держави, бізнесу й громадянського суспільства. За таких умов традиційні ієрархічні моделі управління втрачають ефективність, що актуалізує необхідність переходу до адаптивних і партнерських форм координації [1; 2].

Соціальна відповідальність у цьому контексті трансформується з етичної категорії у стратегічний принцип управління розвитком соціально-економічних систем [3; 4]. Вона виступає інструментом узгодження економічної результативності та соціальної справедливості, формуючи основу для досягнення цілей сталого розвитку [5].

Соціально-економічні відносини доцільно розглядати як відкриту, складну та динамічну систему, що функціонує у взаємодії з інституційним середовищем [6]. Відповідно до інституційної теорії, ефективність її функціонування визначається не лише ресурсним забезпеченням, а й якістю правил, норм і механізмів координації [7].

Теорія стейкхолдерів обґрунтовує необхідність врахування інтересів усіх зацікавлених сторін у процесі прийняття управлінських рішень [8]. У межах сучасних концепцій governance управління розглядається як мережевий процес, що базується на співпраці, партнерстві та колективному виробленні рішень [9; 10]. Таким чином, соціальна відповідальність може бути інтерпретована як інтегрований принцип мережевого управління, що забезпечує баланс інтересів держави, бізнесу та громадськості.

Механізм соціально відповідального управління соціально-економічними відносинами пропонується визначити як цілісну функціонально-інструментальну систему взаємопов'язаних інституційних, економічних та комунікаційних засобів, спрямованих на узгодження інтересів влади, бізнесу та громадськості й забезпечення сталого розвитку в умовах турбулентності. Суб'єктами механізму виступають органи державної влади та місцевого самоврядування,

суб'єкти господарювання, інститути громадянського суспільства, наднаціональні регуляторні структури. Об'єктом є система соціально-економічних відносин, що охоплює процеси виробництва, розподілу, обміну та реалізації соціальних інтересів.

Механізм включає чотири інтегровані підсистеми.

1. Організаційна складова. Забезпечує розподіл повноважень і відповідальності між суб'єктами, формує канали міжсекторальної взаємодії (соціальний діалог, дорадчі ради, партнерські платформи).

2. Нормативно-правова складова. Визначає інституційні рамки соціально відповідальної поведінки. Включає національне законодавство, міжнародні стандарти соціальної відповідальності (зокрема ISO 26000), рекомендації ООН та ОЕСР.

3. Економічна складова. Охоплює систему стимулів та важелів впливу: податкові інструменти, грантові та субсидійні програми, механізми державно-приватного партнерства, інструменти фінансування сталого розвитку.

4. Інформаційно-аналітична складова. Забезпечує моніторинг, оцінювання та адаптивність механізму через систему індикаторів, цифрові платформи, публічну звітність і механізми зворотного зв'язку. Саме наявність інформаційно-аналітичного контуру забезпечує гнучкість механізму.

Функціонування механізму відбувається у такій послідовності: Ідентифікація дисбалансів і ризиків у системі соціально-економічних відносин ➡ Узгодження інтересів стейкхолдерів через інституційні форми соціального діалогу ➡ Вибір та застосування комплексу регуляторних, економічних та комунікаційних інструментів ➡ Моніторинг досягнутих результатів ➡ Коригування управлінських рішень на основі зворотного зв'язку.

Таким чином забезпечується циклічність і адаптивність механізму.

Запропонований механізм управління соціально-економічними відносинами базується на таких принципах: збалансованість інтересів, прозорість і підзвітність, партнерство та участь, орієнтація на сталий розвиток [1; 5].

Структурно механізм включає чотири взаємопов'язані складові:

1) Організаційну, що визначає суб'єктно-об'єктну структуру управління та канали взаємодії.

2) Нормативно-правову, яка формує інституційні рамки соціально відповідальної поведінки.

3) Економічну, що охоплює стимули, інструменти фінансування та механізми державно-приватного партнерства.

4) Інформаційно-аналітичну, яка забезпечує моніторинг, оцінювання та коригування управлінських рішень.

Адаптивність механізму забезпечується через поєднання регуляторних, економічних та комунікаційних інструментів, що дозволяють оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища [10; 11].

Ключовою характеристикою соціально відповідального управління є розвиток соціального діалогу та партнерства. Колаборативне врядування передбачає спільне вироблення політик, розподіл відповідальності та залучення громадськості до процесів прийняття рішень [9].

Публічно-приватне партнерство виступає механізмом концентрації ресурсів і компетенцій різних секторів для реалізації суспільно значущих проєктів. Участь громадськості забезпечує легітимність управлінських рішень і підвищує рівень довіри до інститутів влади [10].

Ефективність функціонування механізму доцільно оцінювати за трьома групами критеріїв:

1) Соціальні – рівень зайнятості, соціальної згуртованості, довіри до інститутів.

2) Економічні – динаміка зростання, інноваційність, інвестиційна активність.

3) Інституційні – якість регулювання, рівень прозорості та підзвітності [1; 12].

Поєднання кількісних і якісних індикаторів дозволяє здійснювати комплексний моніторинг та забезпечувати своєчасне коригування управлінських рішень.

Отже, соціальна відповідальність у сучасних умовах виступає системоутворюючим принципом управління соціально-економічними відносинами. Розроблений механізм дозволяє: забезпечити баланс інтересів стейкхолдерів, підвищити адаптивність соціально-економічної системи, зміцнити інституційну довіру, сприяти реалізації цілей сталого розвитку.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням прикладних методик оцінювання результативності міжсекторальної взаємодії в умовах кризових трансформацій.

Список використаних джерел:

1. World development report 2017: governance and the law. Washington: World Bank, 2017. 295 p.
2. Ansell C., Gash A. Collaborative governance in theory and practice. *Public Administration Review*. 2008. Vol. 68, No. 4. P. 543–571.
3. Корнієвський С. В., Чала В. С. Сутність поняття «соціальна відповідальність» в економічній теорії. *Економічний простір*. 2013. № 75. С. 25–34.
4. Carroll A. B. The pyramid of corporate social responsibility: toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*. 1991. Vol. 34. No. 4. P. 39–48.
5. Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development. New York : United Nations, 2015. 41 p.
6. Kooiman J. Governing as governance. London: SAGE Publications, 2003. 249 p.

7. Williamson O. E. The new institutional economics: taking stock, looking ahead. *Journal of Economic Literature*. 2000. Vol. 38. No. 3. P. 595–613.
8. Freeman R. E. Strategic management: a stakeholder approach. Boston : Pitman Publishing, 1984. 276 p.
9. Rhodes R. A. W. Understanding governance: policy networks, governance, reflexivity and accountability. Buckingham: Open University Press, 1997. 235 p.
10. Ansell C., Torfing J. Improving policy implementation through collaborative governance. *Public Administration Review*. 2014. Vol. 74. No. 6. P. 778–790.
11. Elkington J. Cannibals with forks: the triple bottom line of 21st century business. Oxford : Capstone Publishing, 1997. 402 p.
12. Governance for sustainable development: improving policy coherence. Paris: OECD Publishing, 2021. 152 p.